

POČAHAJ BÓH

ČASOPIS EVANGELSKICH SERBOŬ

12. číslo

Budyšin, december 1973

Lětnik 93

Hrono na hodownik

Wam pak, kiž so mojeho mjena bojiće, budže slónco prawdosće schadžeć. (Malachias 4, 2)

Jako w swjatej nocy na Betlehemskich pastwach Knjezowy jandžel k pastyrjam přistupi jim připowědajo, zo je so jim Zbóžnik narodzil, Knjez Chystus, je tamnym jednorým ludžom, tamnym ratarskim dželačerjam slónco prawdosće schadžalo. A na každy pad běchu woni tajcy, kiž so Bóha a jeho swjateho mjena bojachu. Přetož z tym wuměnjnjom so słowo z erta profety dopjelni, zo su tam čłowjekojo swjateje bohobojnosće, kiž so maja po Lutherowym wukładowanju přenjeje kaznje, zo so Boha wyše wšeho boja, jeho lubuja a so jemu dowěrja. My wo Betlehemskich pastyrjach, kiž su přez hodownu stawiznu znaći po wšem křesćanskim swěće, hewak ničo dale njewěmy. Ale pobožni, bohobojazni mužojo běchu na každy pad; přetož woni njeběchu jenož někak spokojeni ze zjewjenjom pósla

mjenje narodna, ale bóle nabožna liwkosć běše tehdom tež namakać w israelskim ludu, wosebje štož přichad mesiasa nastupa, wo kotrymž su stari wótecojo a profetojo wěščili. Haj, někotrym so wostudži, na njeho čakać. Ale pobožne kruhi běchu tehdom, wosebje tež mjez jednorými ludžimi na kraju a na horach, kiž běchu sebi žiwu nadžiju na tón džen wobchowali, na kotrymž budže přez Zbóžnika slónčko schadžeć za nich a druhich, a kiž běchu tež hewak pobožni, bohobojazni čłowjekojo. A k tym slůšachu wěšće naši pastyrjo; tohodla su woni wuzwoleni, schadženje slónčka prawdosće w Chrystusu sobu dožiwić. —

Nětko so pak njejedna jenož wo pastyrjach tehdomišeho časa, ale wo nas džensnišich, kiž hody 1973 swjećimy. A my připowědamy džensa: Bože slónco prawdosće je schadžeć.

dale tam steji napisane: „Kaž wjele pak jeho přijachu, tym da wón móc, zo bychy Bože džěci byli, kotřiž do jeho mjena wěrja.“

Hizo dawno je so k hodam přeco w křesćanskej cyrkwi skoržilo wo tych, kiž tón rjany ročný čas jenož swjeća na zwonkowne wašnje. Ale wězo je tomu tak, zo tón, kiž praweho zwiska nima ze swětom wěry, ze žiwym Bohom a Zbóžnikom, tež njemóže hodownu powěsć zaprijec a rozumić. Tamny widži snano w narodže Jězom Chrysta w Betleheme rjany, stary podawk legendarneho raza, ale zo je tam za njeho a za cyly swět slónco prawdosće schadžalo, njewě a njezhoni.

Što pak ma to za nas na sebi, zo wěšćeny mesias, kiž tola Jězus Chystus za nas je, je tu mjenowany „slónco prawdosće“. Prawdosć slůša do swěta. Wobstejnósće, situacije bjez prawdosće su žalostne a bjeztróšne. Štož čłowska njeprawdosć w najsurowšej podobje móže wuskutkować a zawinować, pokazuja nam mjena Ošwićim (Auschwitz), Terezín, Treblinka, Majdanek, Belsen a na němskej zemi Buchenwald, Ravensbrück, Sachsenhausen! Ja dopominam na nastawk poslednjeho čisła „Spominanje napoloži winowatosće Ošwićim-Auschwitz!“ Wažny naddawk křesćanskeje cyrkwe džensa na ekumeniskim polu je, přinošować k socialnej prawdosći.

Ale tuďy so jedna hišće wo druhu prawdosć, mjenujcy wo prawdosć w našim žiwjenju, wo tu prawdosć, kotraž před Bohom plaći, hdyž budžemy sudženi. Tu prawdosć sami wot so tajcy, kaž smy, nimamy, ale Chystus je naša prawdosć.

„Mi krej a prawdosć Chrystusa je drasta rjana, přistojna; z tej před Bohom ja wobstać čehu, hdyž do njebjes nutř počahnu.“

Budž, Jězom Chryscě, chwaleny, zo ty sy čłowjek rodženy, zo sy za swět a moje dla wšo zaplaćil bjez prošnja.“

Tak je N. L. hrabja Zinzendorf spěwał, a to wotpowěduje tomu, zo je nam a cylemu swětej, kiž wo to rodži, w narodže Jězom Chrysta schadžalo slónco prawdosće. W hodownym kěrľušu spěwamy:

„Tuž, Jězu, slónco hodow jasne, mi swěć ze swojej miłosću. Twój blyšć budž wjele mi krasne, mje nawuč mudrosć hodownu! — A tuto swětlo z wysoka stotysac slóncow přetřejcha.“ La.

z druhého swěta a z rjanym spěwanjom syły njebjeskeho wójška, ale so hnydom na puć podachu, zo bychy z pilnosću a z horliwosću Bože džěćatko pytali a jo čěsćili; a potom tež słowo roznjesechu, kotrež běchu wo džěsću slyšeli, a tež we wšědnym žiwjenju Bohu česć a chwalbu dachu, kiž jemu slůša. W samsnym čisle našeho časopisa steji wo tym, zo je w lěće 1935 Bukečanski blidarški mišter Pawoł Lubjenski nastawk spisał za wěžinu kulu, kotryž smy lětsa zaso namakali a w kotrymž skorži wo narodnej liwkosći. Tajka

džalo a so hišće swěći. W spočatku scěnja swj. Jana steji, zo so swětlo swěći w čěmnosći (st. 1, 5). W samsnej štućce pak so namaka nastrožace a wurudžace přispomnjenje: „A čěmnosć njeje jo zapřijala.“ Přetož tute schadženje a swěćenje slónca prawdosće je na wuměnjnje zwjazane, mjenujcy so Boha a jeho swjateho mjena bojeć. Někotre štučki dale w přenim stawje Jana steja tamne runje tak nastrožace słowa: „Wón — Jězus Chystus — přińdže do swjeho, a woni jeho nje přijachu!“ Haj tak běše, tak je. Ale

Małe narody

„Pomhaj Böh“ a mnohe reportaže jeho redaktora, to słuša hromadže. Kelko čitarjam zmóžni br. superintendent G. Wirth na tajke wašnje kóžde léto, zo bychu so zeznali z dalokimi krajemi a z wulkimi słowjanskimi narodami a jich starymi kulturami. To je wotewrjene wokno, kotřež nam poskiči wuhlad do dalokosće a zeznawanje z dalokimi přeceli. Tak wšak tute pućowanja njejsu jenož turistiska naležnosć, ale maja zaměr, zo by so lužiskoserbskemu ludej swět wotewrěl, zo bychu lužiscy Serbja poznali, zo njejsu sami, ale maja při wuznych, kotřiž na nich spominaja. Wulki džak za tele reportaže a wšě wobrazy z pućowanjow!

Požoženje Serbow w Hornjej a Delnjej Lužicy wšak je swojeho razu, přetož su mały narod, kotryž nihdy njeje měl swój samsny stat — po modernym zrozumjenju słowa. Stajnje běše serbski narod žiwy w susodstwie a pod statom wulkeho naroda — němskeho, pólskeho a českeho. Rozhladuju so po Europje wšak widžimy cyły rjad małych narodow a narodnostnych skupin, kotřež maja podobny wosud, zo njemějachu ženje swój samsny stat. Z překwapjenjom widžimy, kak zajimawa je swójba tutech narodow — kak zajimawe jich kultury, jich prócowanja wo wuchowanje narodnosće!

Snano spytamy w přichodže, z kóždym tutech narodow so zeznać, něšto wo jich stawiznach rozprawyć a jich nětčišim požožanju. To wšak njeje tak lochko, direktné informacije dóstać, ale snadž so nam tola poradži, čitarjam „Pomhaj Böh“ podawać reportaže z pućowanjow, zo bychmy so zeznali ze zajimawej swójbu tutech małych narodow. Kak by to byla pěčna wěc, hdyž bychu wšitke małe narody w Europje jedyn wo druhim wědźale a jedyn wot druhého wuknyli.

Problema małego naroda je wjele myslerjow zaběrał. W českej literaturje su znate džěla T. G. Masaryka. Z tutym problemom je so tež zaběrał filozof dr. Emanuel Radl (1873 do 1942). Wón na to pokaza, zo swěrnost k statej nima swój založk w zhradnej narodnosći. Stat a narodnosć, to ma so rozeznawać. Karel Čapek praša so kritisce, hač ma do cyła zmysl, wo kulturu małego naroda wojować. Jeho wotmołwa je „Haj!“.

Ja so džakuju wučomcej prof. Radla, fararje na wusl. drej. phil. Mirosławeje Plechačej, zo je mi pomhał zestajeć přehlad małych narodow a narodnostnych skupin w Europje. Wot ranja k wječoru su to tele:

Staroprusojo — w Rańšej Pruskej. Džensa słušeja do Sowjetskeho zwjazka.

Starobolharojo — kotřiž su snano skytskeho abo mongolskeho pochoda. Karpatoukrajincy — w rańšim džělu Słowakskeje.

Laponcy (Lappen) — w najsewjernišim džělu Finskeje, Šwedskeje a Norwedskeje. My ewangelscy so za-

jimujemy za jich wosud w poslednim času.

Prekmurcy — w madžarskej, při wuzni Słowincow w Juhosłowjanskej. Woni su ewangelscy!

Kašubojo — w Pólskej. Wo nich je pišal přecel lužiskich Serbow prof. Frinta w Praze.

Retoromanojo — w Swicy. Woni maja staru, bohata kulturu. Jich mała ličba jim njewadži.

Frizojo — w Hollandskej.

Katedrala w Gnieznom

Služimy kralej měra

Andy, kotřež tež rěkaja Kordillery, w Južnej Americy su ze swojimi 7 300 kilometrami najdlěše horiny zemje. Najwyša hora Kordillerow je 7 040 m wysoka, najwyši wjeršk Alpow porno tomu jenož 4 810 metrov. To je Mont Blanc. Na najwyšim dypku hranicy mjez krajomaj Chile a Argentinskej pozběhuje so we wýsokosći 4 300 metrov figura. Wo njej chcú powědać!

To je Chrystusowa postawa z bronzy. Postawa je 17 m wysoka. Prawa ruka je wupěstrěta, zo by žohnowała, w lěwej je kříž. Na podnoze postawy steji: „Skerje tute hory spadaja a zańdu, prjedy hač ludaj Chile a Argentinskeje swoje swjatočne zrěčenje zlamatej, kotřež stej k nohomaj Chrystusa wobzamknyli.“ A na druhim boku steji: „Wón, kotryž je nas zwjazal, je naš měr.“

Za čas druheje połojcy 19. lětstotka běše husto wójna w Južnej Americy. Wójny pak budža hidu mjez čłowjekami, a kóždažkuli hida budži zaso nowu hidu. Tak běše to tež tehdom w Južnej Americy. Jenož mjez Chile a Argentinskej njebě hišće žana wójna nastala. Tola léta dołho wadžešter so tutej krajaj wo hranicu, a to bě w léće 1899 wosebje zlé. Nichtó njjechaše wróćo stać, kóždy měnješe, zo ma prawo na swojej stronje. Wobaj krajaj počešter brónić. Twarjachu wójnske lóžže a kanony. Wobydlerjo dyrjbachu tohodla přeco wyše dawki plaćić. Kóždy čakaše jenož hišće na tu škričku — a wójna by wudyřila.

Potom přińdže jutrowny tydžeň. Argentinski biskop předowaše w Buenos Aires, stolicy kraja. Ze zahorjacymi słowami napominaše k měrej w mjenje Chrysta.

Baskojo — w Španiskej a Franco-skej.

Katalanojo — w Španiskej.

Bretonajo — we Francoskej.

Provensalojo — we Francoskej.

Keltojo — w Jendźelskej.

To je w cyłku 14 narodow. Njejsu wšak sej bliske po kreji abo po rěči, ale po wosudže. To je bratrowstwo małych. Snano so hišće bliže zeznajemy. Njeńdže tu wo nje-strowy nacionalizm abo romantiku. Swj. pismo wě wo narodnej lubosći. Tak je Jězus wo romskim oficěru prajil: Wón ma naš lud lubo a je nam šulu natwaril. Japoštoł Pawoł je swój narod lubo měl, a to jemu njeje zadžěwalo, zo njeby do swěta wušoł a cuzym ludam ewangelij předował. Japoštołjo rěčachu na swjatkach ze wšelkimi jazykami. Reformacija je započala, čłowjekam Bože słowo w maćernej rěči do wutroby předować — tež w rěči małego luda. Tak wukny jedyn wot druhého, zo bychmy swěrní wostali swojim prjedownikam a byli při tym dobri staćenjo toho stata, hdžež bydlimy. Budžmy džakowni za zakonje, kotřež Serbam zmóžnja jich narodne wuwice. Böh chce dać Serbam narodnych prócowarjow, kotřiž na cyrkwiniskim polu a w zjawnosći tutu móžnotu swěru wužiwa.

Jan Niebauer

Na tamnej stronje napominaše chilski biskop swojich krajanow w samsnym zmysle. Potom pućowaštaj wobaj biskopaj po wsach a městach, kóždy w swojim kraju, a předowaštaj pokoj a zbratřenje. Zwopředka njeměještaj wuspěcha. Jenož někotre žony a někotři pastyrjo jim připosluchachu. Potom pak nasta mjez ludom tak sylne hibanje, zo njemóžešter wobě knježerstwje dlěje k wójnje so hotować. Započachu so jednanja. Skónčnje so dojednachu wo tutu kónčinu mjez Chile a Argentinskej. Wobaj krajaj so zawjazašter, tež w přichodže kóždužkuli zwadu na měrliwe wašnje wujednać. Z wójnskich lóžžow buchu wikowanske lóžže; pjenjezy, kotřež běchu za brónje wotmyslene, buchu wužiwane za železnicu, šule a bydenja. Biskop, kotrehož předowanje běše w léće 1900 wójnje wobarało, namjetowaše: postajmy Chrystusowu postawu, zo by nas stajnje napominała k měrej! Z kanonow bu w Buenos Aires postawa lata. Argentinske knježerstwo staraše so wo transport na wysoku horu. Najprjedy wjezechu postawu ze železnicu, potom čehnjechu mule (Maultier) postawu na wýšinu. Potom pak tež tute zwěrjata dale njemóžachu, a najlěpši alpinisća mjez wojakami a matrozami z wobaju krajow hobersku čězu z wulkimi powjazami na wjeršk sčahachu.

Dnja 13. měrca 1904 bu tuta postawa pod wobdželenjom wjele luđi poswjećena. Argentinscy wojacy běchu na chilskej zemi swoje stany natwarili, a chilscy wojacy na argentinskej zemi. Pod hrimanjom kanonow buchu měrowe zakonje znowa wozjewjene, a potom bu postawa wotkryta.

Najprjedy wšitcy ludžo mjelčachu, potom pak so modlachu za měr swěta. Wot tuteho časa je měr mjez tutej krajomaj; samo wobě swětowej wójnje stej Chile a Argentinsku přelutowało. —

Sto by było, hdy by mjez wšitkimi krajemi, na wšitkich hranicach tajka postawa stała? My wšak wěmy, zo tajka postawa sama měr mjez ludami swěta zachować njemóže. My pak wěrimy do toho, wo kotrymž rěka w hodownej powěsći: Česć budź Bohu we wysokosci, měr na zemi a

čłowjekam dobre spodobanje! Wón je naš měr. A tola! My křescenjo njezawěramy woči před realnosću. Bóh njebudže našu liwkowsć abo lěnjosć z pokojom na swěće mytować. My dyrbymy sami k tomu přinošować, zo njeby swět w třećej wójnje zahynł. Prócowanje wo měr na swěće njeje jenož starosć njekřescanow a skupinki křescanow. Ně, kóždy sprawny křescan dyrbi skónčnje dopóznać, zo je kóždy wěrne prócowanje wo pokoj na zemi tež jeho naležnosć. H. Š.

Ewangeliem mjez Indianami

Njedaloko města New Philadelphia, w powabnym kraju wuchodneho Ohia, leži mała wosada z drjewjanymi chěžkami — wona rěka Schönbrunn. Tuta wosada je nastala w dwacetych lětach našeho lětstotka a je zdžěla rekonstrukcija indian-skeje wosady z kónca wosomnateho lětstotka. To běchu tak mjenowani „morawscy Indianojo“, potajkim Indianojo, kotřiž su křescansku wěru přiwzali wot morawskich (českich) bratrow-misionarow. Z tuteje wosady zhonimy wjele wo spočatkach stata Ohia, kotryž bě so jako sydomnaty stat sewjeroameriskej uniji přizamknył, a wo wutrajnosći a swěrje, z kotrejž su bratrowscy misionarojo swoje často strašne a wobćežne džěło wukonjeli.

Spočatki bratrowskeho misionstwa w Ohiu su zwjazane z mjenom misionarow Davida Zeisbergera a Johna Heckeweldera. Wonaj běštaj přiwjedłoj w léce 1772 ze stata Pennsylvania do Ohia skupinu wukřeenych Indianow a běštaj jim pomhałoj w běhu lět založić šěsć wosadow. Přerňa z nich běše hižom mjenowana wosada Schönbrunn. Zeisberger, kotryž bě so w léce 1721 narodził, wupušći ze swojimaj staršimaj jako pječelětny hólčec ródnu Morawu a bydleše někotre léta w Sakskej na wobsedženstwach hrabje z Zinzendorfa. W léce 1740 wupučowa do Ameriki a přizjewi so na bratrowskej šuli w měsće Betlehem w staće Pennsylvania, zo by so dał na misionara wukublać. Mision-ske džěło bratrow mjez Indianami měješe so wot wšeho spočatka bježić z čezemi. Bělým wobydlerjam a tež Indianam běše mision-ske skutkowa-nje podhladne. Běli kolonistka mějachu Indianow za njeprječelski, strašny element a Indianojo wobkedžbowachu z hidu přičahowanje bělych do indianskeho kraja. Mjez woběmaj stronomaj běše njemało zwadow a bitwow. Tola tež pod tutymi poměrami su bratra zamóhli, z indianskim ludom w přecelstwjje žiwi być, a posłaču k nim misionarow. Misionar-ojo njeprjepowědachu jim jenož Bože słowo, ně, pokazowachu jim nowočasnne metody ratarstwa, nowe rjemjesła, zakłady hygieny a tak dale. Wosady morawskich Indianow buchu nadpadowane z woběju stron, wot bělych a wot pohanskich Indianow, dokož lubowachu měr a so njetykachu do zwadow a bojow. Tuž dyrbjachu často chětre swoje městna wupušćić a druždě na wěsćišim blaku wosadu znowa založić.

Pytanje za tajkim městnom přiwjedže Zeisbergera a jeho skupinu do Ohia. Jako jim Netawatwes, načolnik mčného kmjena Delaware, přilubi škit, podaštaj so Zeisberger a prjedawši delawarski bojownik Glikkikan w měrcu 1772 na wječor (zapad) svojich sydlišćow w Pennsylvaniji a wuzwoljštaj plódne doliny rěki Tuscarawas za nowu domiznu za wohrožowaných bratrow. W meji tuteho léta započa wosoma-

Rjane město Toruń při šěrokej Wisle

dwaceći mužow z připrawami za přesydlenje: puščachu drjewo, zworachu pód, wusywachu zorno a kukuricu a natwarichu někotre drjewjane chěžki. W awgusće docpě na dvě scě indianskich bratrow nowe sydlišćo a w septembur daša skupina. Ta wšak po krótkim času dale pučowaše a založi něhdže dwanaće milow dale druhu wosadu z mjenom Gnadenhütten.

Bórce po přichadže drugeje skupiny wotmě so w Schönbrunnu wažne schadžowanje. Z předmjetom jednanja běše jónu přijěće „porjada“, kotryž měješe za wšitkich wobydlerjow plaćić, a zdruha planowanje dalšeho wutwarjenja sydlišća. Přijachu džewjatnaće dypkow wustawy. Přeni dypk rěkaše: Njebudžemy znać drugeho dyžli jeničkeho, praweho Boha, kotryž je nas stworił a wšitke wostatne stworenja a kotryž je přišoł na tutón swět, zo by wumóžli hrěšnikow; jenož k tutomu jeničkemu budžemy so modlić. W dalšich dypkach zawjazachu so wobydlerjo k swjećenju nježele, k monogamiji (jednožónstwo), k čescenju a pomocy nana a mačerje, k poslušnosći napřečo wučerjam a staršim, k hospodliwosći napřečo hosćom a připučowarjam, k pilnosći

w džěle, k wotrjeknjenju kuzlarstwa, předawanja a pića alkohola, zwadow, lžě, rejow a wojerstwa.

Tutón plan bu schwaleny. Dale wobzamknychu, rozdžělic ležownosće přez dvě hłownej dróze a natwaric na križowatce cyrkej a pódla njeje faru. Na hornim kóncu wsy bu wotdžělene městno za pohrjebnišćo. Z twarjenjom cyrkwje hnydom započachu, a hižom měsac pozdžišo bě Boži dom dotwarjeny. Do małeje wěžički powěsychu zwón z cyrkwički w Pennsylvaniji, kotryž bě sej skupina jako drohotnu dopomnjenku na bywšu domiznu sobu přinjesła. Tři měsacy po natwarjenju cyrkwje započachu šulu twarić — najstaršu šulu w Ohiu a zdobom najstaršu šulu na cyłym ameriskim srjedžnym wuchodze. Z wuchowaných dokumentow wěmy, kajku wažnosć kładžechu morawscy Indianojo na kublanje džěci a z kajkej pilnosću šulu twarjachu. Hižo dvě léce po jeje založenju běše w njej na sto šulerjow. Zeisberger a Heckewelder běštaj wučerjej a wučestaj w indianskej rěči. Zeisberger zestaja skónčnje tež

indiansku fiblu, kotraž bu w léce 1776 w Philadelphiji čisćana.

Ziwjenje w Schönbrunnu běše kombinacija europskeho a indianskeho žiwjenskeho stila. Bratrowscy misionarojo njejsu nihdy svojich indianskich bratrow nuzowali, přiwzać europske wašnja. A tak su tež w Schönbrunnu žony na polach džělali a mužojo chodžili na hońtwu a na lójenje rybow.

Měrliwy rozkčěw Schönbrunna a druhich bratrowskich wosadow w Ohiu bu zadžeržany přez přewrótne podawki, kotrež zwisowachu z ameriskej rewoluciji. Morawscy Indianojo mějachu so kruće po „porjedze“, kotryž běchu něhdy sobu wobzamknyli, a wuwolachu neutralnosć we wojowanju ameriskich kolonijow z Jendželskej. Z tym pak docpěchu jenož, zo ameriske a jendželske wysnosće na to tukachu, zo so w bratrowskich wosadach chowaja agencja a přeradnicy. Wojowanje lubowace indianske kmjeny, kotrež bydlachu na wječor wot bratrowskich sydlišćow, zwuzichu tutu situaciju k wójnje přeciwo wšěm bělým wobydlerjam, kaž kolonistam tak tež Jendželčanam. Hladachu z njespodobanjom na měrliwosć a neutralnosć křescanskich Indianow. Pod čisćom

a po wjele nadpadach dyrbjachu morawscy Indianojo wopuścić swoje sydlišča podlu rěki Tuscarawas a ěhnjechu dale na wječor. Po puću buchu wobwinowani, zo su pječa bělych mužow nadpadowali a zajeli. Buchu do dweju domow we wosadze Gnadenhütten stykani a wobskorženi njepräčelstwa präčiwu ameriskim kolonistam, a zo su jendželiskim wojerskim jednotkam pomhali. Wotsudžichu jich k smjerći, a 8. mërca 1782 dońdže k strašnemu masakrej. Po zapiskach misionarow bu na tutym dnju zabitych a skalpěrowanych džewjećdzesat indianskich bratrow. Hač do poslednjeho wokomika spěwachu zasudženi kër-

luše a modlachu so. Mjez mortwymi běše dwaceći žónskich a štyriatřičeći džeci.

Powěsć wo brutalnym zamordowanju morawskich Indianow roznjese so chěťře po wostatnych indianskich kmjenach. Indianscy wjowarjo chychu so za to wječić a nadpadowachu nětkle z hišće wjetšej roznjemdrjenosću wosady bělych křesćanow a wojerske jednotki. Zamordowanje njewinowatych, měrliwych indianskich bratrow žadaše sej potajkim tež wjele kreje njewinowatych bělych ludźi.

Bratrowske misionske džělo w Ohio njeje so po Gnadenhüttenskim masakru ženje wjace zhrabać mohło.

Zeisberger sam je wušoł smjerći, přetož přebywaše w tutym času na někajkim jednanju w Detroitě. Po zdzišo přocowaše so wjace króc wo to, znowa založić indianske bratrowske wosady, ale z małym wuspěchom. Wjele wukřecenyh bratrow bě so wróćilo k swojim kmjenam, a někotři wotrjeknychu so křesćanskeje wěry. Po člowjeskim mjenjenju je so džělo bratrowskich misionarow w Ohio z njewuspěchom skónčilo. A tola je móc ewangelija tež w tutej kónčinje našeho planeta swoje žohnowanje wukonjala.

(Přítel lidu — Przyjaciel ludu“, zeserbšćil: hš.)

Po puću k bratram

Bych-li so wosadnych prašaš za najhlubšim dožiwjenjom tutoho lěta, bychy mi wjacori prajili „Naša wosadna jězba w nazymje k sotram a bratram w Roudnice a Krabčice (ČSSR) je nam njezapomnita.“

Sobotu 6. oktobra wotjědžechmy rano zahe z busom. Najrjeńše nazymske wjedro nas přez wšě zhromadne hodžiny přewodžěše. Stónčko pozłočeše hory a doły. Lisće štomow

Přez Wjazońcu, Nowe Město a Sebnicu jědžechmy do Sandawy. Na hranicy dyrbjachmy bohužel našeho bratra Rěčku zawostajić, dokelž njeměješe personalny wupokaz sobu. Nam bě to žel, ale njemožachmy pomhać. Po tym zo běchmy cyły čas čakali, jědžechmy skónčnje poměrnje pomalu dale do Ústí. Přeco zaso hladachmy tu a tam won, zo bychmy rjanosće krajiny do sebjě srěbali. Na torhošću w Ústí wostajichmy bus na jedyn a poł hodžinki stejo. Chodžachmy po měsće, kóždy, kaž so jemu chcyše. Nakupowachmy sej to a druhe. Mějachmy husto dosć zaso přenje styki ze susodami po druhej swětowej wójnje. Po mojim zdaću biješe wutroba wyše — tam na hospodliwej zemi susodow.

W Litoměřicach hišće raz na poł hodžinki pozastachmy. Nasrěbachmy so powětra a ducha tutoho města. Jako přez Lobjo jědžechmy, hladachmy wróćo na město z rjanymaj cyrkwjomaj, biskopskim hrodem, radnicu a wjele nowotwarami.

Bórže běchmy w Terezínje (Theresienstadt). Wědžachmy, zo je tu KZ był, a wědžachmy tež, zo naš puć k bratram přez Terezín abo Lidice wjedže. Widžachmy rowy a róže a jich rěč zrozumichmy.

Říp, swjata hora Čechow, nam pokaz, zo smy njedaloko Roudnic. Dypkownje běchmy při farje Čěskich bratrow, a senior (superintendent) Janovský nas lubje witaše. Dojědžechmy z nim na wobjed. Čujachmy so wulkotnje, a wšitko bě wulkotne: restawracija, knedle a piwo. Njehwatachmy!

W katolskej cyrkwi Narodženja k. Marije posłuchachmy na zajimawe słowa našeho seniora. Powědaše nam ze stawiznow cyrkwe a bratrow. Chychmy so z bratrami zetkać a pytnychmy, zo je fundament hižo položený přez Jěsusa Chrystusa. W bywšim Augustinskim klóštrje při cyrkwi hladachmy do bywšich džěłanskich rumnosćow mnichow. Pod gotiskimi wjelbami, kiž su z freskami pomolowane, molowachu a pisachu. Duch, kiž wuńdže z Roudnic (devotio moderna), bě za cyłu sewjernu Europu wažny.

Nimo hrodu jědžeše bus přez torhošo k cyrkwi Bratrow. Někotři bratra a sotry hižo na nas čakachu, zo bychy nam kofej dali. Witachu nas wutrobnje, wopravdže wutrobnje.

Njeběchmy sej cuzy, tež, hdyž jenož mała ličba z nich před lětom w Klukšu poby. Njemožachmy so do-džiwać, zo bě za kóždeho talerčk z přewjele tykancom a druhim pječenyim prihotowany. Haj, wosadni běchu za nas přewjele darili a přinjelsi. Nam zesłodža. Wutrobný džak. Dyrbjachmy sej hišće tójšto zawalec.

Hišće mējachmy hodžinku časa hač do wosadneho wječora. Na Říp njemožachmy pućować, dokelž za to čas njedosahaše, ale na wuhladnu wěžu města mōžachmy w dobrym měrje hić. A to bě derje tak. Njetrjebachmy sami hić. Někotři z našich hošćicelow přindžechu sobu. Mam přeco zaso tón swjatočny měr wuzběhować, kiž nas tam wobdawaše. Měr ležeše na tutym starým měsće při Lobju, a měr so tež w nas rozšěrješe. Holca tam horjeka molowaše: Říp. My so dale rozhladowachmy a potom so zaso na puć podachmy, domoj do cyrkwe Bratrow. Chychmy so tam z bratrami a sotrami wosady Roudnice zeńć. Pokazachmy naš wosadny film, kiž najskerje tež našich wosadnych zajimowaše. Tež Was zdžěla tam „sobu mējachmy“, dokelž Klukšanski Serbski cyrkwinski dzeń 1971 bě tam tež widžeć. Senior Janovský nam skónčnje hišće z rjanymi wobrazami — wón je wustojny fotograf! — ze stawiznow — wón je wustojny historikar! — Čěskich bratrow a wosady powědaše. Na kóncu so rozdžělichu kwartěry. Z wěstym pukotanjom so wosadni na puć do wosady podachu, zdžěla do Roudnic a Krabčic. Zo bě to najskerje za wšěch nimoměry rjany wječor, pokaza so na druhim ranju, jako so njedzělu rano zeńdžechmy před cyrkwu na wotjězd do Krabčic na kemše. Wjesole, haj zbožowne wobliča tam widžach.

Na kemšach drje wjele njerozumjachmy, a tola znate spěwy a zhromadnosć z bratrami nas jimaše. Po kemšach hišće wěsty čas před cyrkwu stejachmy a so rozmołwjachmy. Někotrych wosadnych dom dowjezechmy a dale do směra na Mělník jědžechmy. Hač sej što na domjězbu mysleše? Ja nic! Puć do Mělnika bě rjany. Jědžechmy přez „najstaršu čěsku wjes“ Ctiněves pod Řípom.

Mělník leži wysoko nad Lobjom, poprawom tam, hdžež Lobjo a Vltava so zetkatej. Winicy hač horje k hrodej a cyrkwi. Wino „Ludmila“ je woblubowane a wobspěwane a do-

Cyrkej w Litoměřicach

so pisanješe we wšěch barbach. Je džywa, zo so naša wutroba w hlubnje radowaše? Haj, što radosć rjeńšu dawa, hač drohu pućować — tež, hdyž so zemja zaso zwodzěwa. Žadyn hněw a žadne njedobre słowo — wulka symfoniya a harmoniya nas wobdawaše.

Klukšenjo ze svojim hosćićelom seniorom Janovským

bre, kaž so při wobjedže přeswědčichmy. Mjeztym wotjědže farar Potoček z Krabčic zaso dom a senior Janovský zaso k nam přindže, po dołhej službje.

Wón z nami po měsće chodžeše — po najrjeńšich pućach.

Zalězochmy zaso do busa a dojedźochmy sej do Vysokeje, hdžež na hižo tak husto mjenowanu „tolerancnu cyrkej“ pohladachmy. Běchu to přenje dowolene cyrkwyje po 1781, bjez wěže, zwonkownje kaž brónnja a na kóncu wjeski.

Wottud hač na maly a rjany hród Kokořin njebě daloko. Nimale wšitcy so tam horje šmjatachu, a nam toho njebě žel. Rjany wuhlad a zajimawe słowa našeho lubeho seniora nam tutón rōžk swěta hišće lubozniši činjachu. Přeco znowa wobdźiwachmy jeho wědu, jeho humor a jeho lube wašnje.

Haj, bě wokoło 16 hodžin, a dyrbjachmy so rozžohnować — škoda!

Nam bě woprawdže žel. Smy w nim a přez njeho bratra, bratrow a sotry namakali. —

Po krasnym Kokořinskim dole do Duba a wottam na Doksy jědźochmy. Čmičkaše so, a hród Bezděz nam kaž posledni postrow kiwaše.

Česká Lípa bě hižo wobswětlena. W Seifhennersdorfje wječerjachmy. Mějachmy hišće trochu čas wšo hišće raz přemyslować — a so wjeselić. Wokoło 22 hodž. běchmy wšitcy zaso domoj. Bohu džak za tutu njezapomnitu jězbu do jeho wulkeho, rjaneho a bohateho swěta. Bohu džak za sotry a bratrow na swěće a za to, zo smy jich lubosć tak žiwje začuwalu a jich hospodliwosć tak bohaće dožiwili.

Džak tež knjezej Kraške ze Zuborňički, kiž je nas z busom wozyl a nam luby přećel byl.

Bóh daj, zo by nam to wšo dopomahało k tomu, zo smy hospodliwi, wotewrjeni a wěrní křescenjo. P. W.

Zbožowny knjez

W někajkim kraju běše knjez žiwý byl. W krasnym hrodže bě bydlił. Wot ranja hač do wječora bě wjesoleje mysle, přetož jemu so derje džěše. Wšitko měješe, štož možeš sej jenož wumyslić. Wokoło hrodu bě wysoka murja sčehnjena, zo njeby tych bėdnych a njezbožownych widzał, přetož jich bě w kraju nadosć. Ničo tam njebě, štož by jeho zbožo kazyc mōhlo.

Jeho mjenowachu „zbožowneho knjeza“. A hdyž bě wumřěl, stajichu jemu pomnik, kotryž poka-za knjeza w cylej wulkosci. K tomu bě hišće stajeny na wysoki kamjeń, zo přewidžeše cyły kraj.

Pomnik bě z wołaja a po cyłym pozłoceny. Plašć knjeza pak bě z lutyimi zlotymi łopjenami pokryty. Jeho woći bėštej brilantaj. A runje tajki brilant běše w mjeću, kotryž w ruce džeržeše.

Štož wokoło pomnika chodžeše a sej „zbožowneho knjeza“ wobhlada, zawidžeše jemu tajku krasnosć. Za čas žiwjenja hižom bě zbožowny byl a nětko měješe tak rjany pomnik.

Nazymu, hdyž so ptaki na wotlećenje přiřotowachu, bě jedna mała lastojčka dziwnje dołho so komdžila. Za čas lěca bě so zalubowala do sciny, kotraž wokoło hata rosčeše. Stajnje hdyž tam muški lōješe a so na scinu sydny, so wona lubje pokloni. Hdyž bě nětko čas wotlećenja přiřoł, chcyše lastojčka, zo by scina so sobu na puć podała, ale

wona so njeda naprosyc: Jej bėše hata žel, při kotrymž bě wurostla.

Wšitke lastojčki běchu hižom wotlećale. Jako poslednja poda so naša lastojčka za swojimi towarškami na puć a rozžohnowaše so ze swojej lubej scinu.

Hdyž přileća do města, hdžež pomnik „zbožowneho knjeza“ steješe, tam při nim pozasta. Dokelž bě jara sprócna a čma tež hižom skoro bėše, rozsudzi so pod jednym zlotym łopjenom jeho plašća přenocować. Wona stuli so pod łopjeno a tykny hłowu do swojeho pjerja a bě hižom wusnyla, hdyž wulka kapka na nju padny.

To je dziwno! — pomysli sej lastojčka — njebo je hwězdojte a při tym so dešujuje.

Hdyž pak hišće druha a třeca na nju padny, so rozhněwa a chcyše na susodny wuheń so přesydlić. Hdyž bě so z křidleškomaj pozběhnyla, wuhlada we woćomaj knjeza sylzy. Te so ronjachu po zlotymaj licomaj dele na plašć.

Ach, takle, da to njeje dešć! — pomysli sej lastojčka a sydny so na ramjo knjeza a so jeho wopraša:

„Što sy ty?“

„Ja sym ‚zbožowny knjez‘.“

„Kak to, zo ‚zbožowny knjez‘ plašć? Čehodla plašć? Twoje sylzy su mi namokale moje pjerka.“

„Kak njedyrbjaj plašć? Doniž bėch žiwý, bėch zawěrnje zbožowny. Wokoło mojego hrodu bě wysoka murja, kotraž mi potaji njezbožo ludži. Ale nětkle, hdyž tu steju takle

wysoko na kamjenju a widžu wokoło sebe tak wulku nuzu, je mi njemōžno njeplakać. Pomhać jim njemōžu, dokelž mojej noze stej kruće do kamjenja založenaj. Hladaj tamle, lastojčka — rēčeše knjez dale a pokazowaše z ruku — tamle w tej wuskej hasce stej mały domček. Na třěše je woknješko. Zwjetša je woćinjenje, a ja widžu, što so tam stawa. Za blidom sedži žona a wušiwa. Hižom druhu nōc tam sedži. Přenapinana je wusnyla. Při scenje w małym ložku leži chory hōlč. Wón ma zymicu, polspicy postona a prosy mać wo pomerance. Mać jemu je dać njemōže, jenož kusk zymneje wody. Najskerje hōlc wumrēje. — Lastojčka, wudypaj mi z mjeća brilant a donjes jōn chudej maćeri. Njech jōn předa a synkej kupi pomerance. Snano tola hišće wotchori.“

„Ow ně, mōj knježe, ja chwataw do čoplych krajow. Moje towarški su hižom dawno wotlećale, a ja dyrbju je dosćahnyć. A ja tak a tak njebych chcyła ničo dobreho za hōlcow činić. Woni su zli. W nalěcu su z kamjenjemi za nami mjetali. Bohu džak, zo mōžeme chěťre lětać, jenož tak mōžachmy jim wućeķać.“

Ale knjez bě tak jara prosyl, zo so lastojčka skōńcnje tola rozsudzi, jednu nōc hišće w měsće wostać. Brilant wudypa z mjeća, wuleća a položi brilant před spjacu žonu na blido. Z křidleškomaj machajo wokřewješe hōlcowe pyrjace woblićo.

„Ach, kak mi to derje čini!“ — šeptny chory synk — „Wěsće nětk bōrže wustrowju.“ Spokojny wusny, a lastojčka so ke knjezej wrōci.

Rano wotućiwši doleća k rēče, tam so wukupa a zaleća zaso ke knjezej, zo by so z nim rozžohnowala.

„Božemje, knježe, ja poleću přez morjo.“

„Lastojčka, njemōžeš hišće jednu nōc pola mje wostać?“

„Ow, ně — na mnje čakaja.“

„Lastojčka, hišće jednu nōc wostań pola mje!“ — prošeše knjez. — „Widžiš tam na kōncu města sedži w małej stwě šuler při swojim šulskim džele. Jeho staršej staj jara chudaj. Nan njemōže ničo zaslužić. Hōlčec džensa hišće ničo jěđ njeje. Zyma jemu je, přetož nimaja palne drjewo. Wón wšōn třepota a njemōže wjace pjero džeržeć. Wudypaj mi brilant z woka a donjes jōn jim. Njech jōn předa a sej za jōn chlēb a wuhlo kupja.“

„Knježe, to nječinju!“ — rjekny lastojčka — „Njech je dosć z tej jedne pomocu.“ Wona poča plašć.

Ale knjez ju tak wutrobnje prošeše, zo lastojčka skōńcnje tola brilant wza a jōn tam donese.

„Nětk pak chcu so skōńcnje z tobu rozžohnować“ — praješe lastojčka, hdyž na druhe ranje knjezej na ramjenju sedžeše.

„Moja lastojčićka, hišće džensa, jednu poslednju nōc wostań pola mje.“

„Ow ně, luby knježe! Hižom je zyma, a bōrže přiřdže grawoćiwý sněh. A tam je tak rjenje. Wšo je tam zelene. Moje towarški sej tam wěsće swoje hnězda twarja, a hōlbiki jim přiřladuju. Ja nětkle po-

leću. Hdyž so wróću, přińdu hnydom k tebi a přinjesu ci nowe brilanty za te, kotrež sy wotedał.“

„Tamle na róžku steji holčka a předawa zapalki. Zapalki pak su so jej rozsypane a zmoknyły. Nichtó je nochce kupować. Hdyž přińdže domoj bjez pjenjez, njezměje cyła swójba ničo k jědźi. Nětk tam wona plače. Lastojčička, wudypaj mi brilant z druhého woka a daj jón holčce. W jejnym domje je tajka nuza, a tón jedyn kamušk móže cyłu swójbu wozbožić.“

„Ja wostanu hišće jednu nóc, ale brilant z twojeho woka njewudypam, hewak budžeš slepy.“

Ale knjez prošeše tak nutrnje a praješe, zo chce radšo byc slepy, hač stajnje na tajku nuzu hladać. Tuž činješe lastojčička, kaž bě ju knjez prosył, byrnjež z najwjetším wobzawrowanjom. Wona wza jemu woko a donjese jo k nohomaj holčki, kotraž jo z wulkej radosću zběhny a dom donjese.

Lastojčička přileća ke knjezej prajo: „Nětko wostanu na přeco pola tebe.“

„Ně, lastojčička, ty dyrbiš dolećeć do čoplych krajow a to chětrje. Přeco zymnišo bywa, ty jow zmjerznejše.“

„Ty pak sy slepy, kak móhla tebej wopušeć? Ně, ja wostanu při tebi.“

Při tym wusny k nohomaj knjeza. Cyły přichodny dzeń jemu na ramjenju sedžo powědaše dziwne wěcy: wo žoltych lawach ze zelenymi

wocemi, kak přichadžeja připołdnju k řece wodu pić, wo čaplach, kotrež na jednej noze steja a lóža złote rybički, wo zelenym hadže, kotryž na lisću spi, wo kralu w horach, kotryž bydli w kristalnym palasće, wo maľuškach, kotriž na wulkim lópeju nepřeluwaja cyłe morjo.

„Lubozne bajki mi powědaš, luba lastojčička, ale ja sej přeju, zo by mi wěrne powěsće podawała. Zlětuj nad městom a potom mi powědaj, što sy widžala.“

Lastojčička tak činješe a rozprawješe, kak ludžo z hlódom mru. Do lum-pow zawite džěci tuleja so k maćeri a woľaja wo chłěb. Knjez jej při-kaza, zo by wžo złote lisćo wot nje-ho wotškubała a rozdawała na chudych, zo bychu sej chłěba nakupowali.

Złočany knjez tam nětk šery steješe, ale w měsće nichtó zymu nje-mrěješe a wšitcy mějachu chłěba dosć.

Zyma dzeń a bóle přiběraše. Lastojčička pytaše na drože srjódki. Jej-ne mocy woteběrachu. Wona móžeše runje hišće ke knjezej hač k nohomaj dolećeć a padny tam mortwa dele.

„Přinjes mi dvě najrjenšej wěcy wot zemje!“ — prikaza Bóh jandzelej.

Jandžel přinješe woľojowu wutrobu knjeza a mortwu lastojčičku.

„Prawje sy wubraž!“ — rjekny Bóh.

Kalendarz ewangelicki 1968

Informacije ze Sakskeje cyrkwy

Wot soboty 20. 10. hač do srjedy 24. 10. 1973 schadzowaše so w Drježdžanach synoda Sakskeje cyrkwy. Kaž kóžde lěto tak so tež lětsa na nazymskim zeńdženju synody podawachu rozprawy wo zańdženym lěće.

Wo pomocnym džěle našej cyrkwy.

W kóždej eforiji — w Budyšinje, w Lubiju, w Kamjencu atd. — su wokrjesne wotnožki Znutřkowneho misionstwa. Přez nje poskića cyrkej na wšelke wašnje pomoc.

We wosebitych zarjadowanjach so slepym duchownje pomha. W 4 tydženskich zeńdženjach zhromadziču so slepi pod Božim słowom w Schmannewitz a w Hüttengrund. Jedyn sobudželaćer Drježdžanskeho misionstwa stara so wosebje wo młodostnych slepych.

Runje tak stara so cyrkej tež wo čězkosłyšacych a wo hłuchich. W Drježdžanach a w Lipsku su statne šule za hłuche džěci. Jim so podawa tež nabožina a paćerje. We woběmaj městomaj schadzujú so tež Młoda wosada hłuchich.

Naša starosciwa lubosć słuša tež w opílcam a jich swójbny.

Na 1000 chronisce chorych wobdžěli so na kubtanskich dnjach. Za tajkich chorych wuhotowachu so tež tydženske kubtanske časy, hdyž wo duchowni a lékarku zhromadnje wo chorych starachu.

Naša wosebita starosciwosć słuša starym čłowjekam. We 8 eforijach zarjadowachu so kursy za wothladanje starych. Dawno dosć domow za starych nimamy.

W lěće 1972 móžeše so 2558 džěćom a 2517 dorosćenym wočerstwjenje w domach Znutřkowneho misionstwa poskićić.

Naše domy diakonisor w Drježdžanach, w Lipsku, w Borsdorfje pola Lipska a w Aue wukubľuja sotry a wobstaraja swěru džělo w swojich chorownjach a wustawach. Přeco bóle budžeja křesćenjo swojemu blišemu z maľymi podpěrami słužić dyrbjeć. K tomu pak je wěste wědženje a wuškinosć nuza. Woboje podawa Znutřkowne misionstwo w přednoškach a kursach.

Ličba našich studentow teologije je so powysila. 218 studentow a 79 studentkow so prihotuje na duchownske zastojnstwo w našej cyrkwi.

Stajnje hižom běchu fararjo namoľwjeni, po doskónčenych studijach dale wuknyć a wědomostnje džělać. W našim času je to předewšěm nuzne. To so stawa we farskich konwentach a kursach za fararjow.

W cyrkwi ma so wjele přeměnić. Za to někotre příklady. Jedna wosada z 1250 dušemi ma 3 Bože domy. To je za tak maľu wosadu přewjele.

Abo: We wulkoměsće je wosada ze 7500 dušemi. Za wuporjědjenje jejnej cyrkwy je na poł miliona hriwnow nuzne. Wosada ma nimo Božeho domu wulku wosadnu žurlu. Dvě ďalšej cyrkwi stej jenož 5 mjeńšinow zdalenej.

W třoch wosadach ze 1400, 620 a 550 wosadnymi džělaja tři fararjo. Wšitke tři wosady njewuńdu ze swo-

jimi pjenjezami, ale trjebaja podpěru Krajnej cyrkwy. Tute tři wosady leža poměrnje blisko porno sebi.

W jednej ďalšej wosadze z 1500 dušemi džěla farar po dotalnym wašnju ze wšej swěru, ale wo nowe sydlišćo z 9000 čłowjekami, kotrež tež do tuteje wosady słuša, njemóže so dosć starać.

Zaso w druhej wosadze z 5000 wosadnymi prócuje so farar po najmodernišich zasadach wo duchowne žiwjenje, při tym pak zanjecha stare, swěrne jadro we wosadze.

Jedna wosada we wulkim měsće ma 5000 wosadnych. Tam džělaja 1 farar, 1 B-kantor (wyši schoďženik kantorskeho wukubľanja), 1 wosadna pomocnica, 1 diakon a 2 čłowjekaj w kencliji. Wosada trjeba kóžde lěto 30000 hr podpěry wot Krajnej cyrkwy.

We wšěch tutych wšelakich wosadach ma so Boži ewangelij připowědać. Ale kak so to najspomožnišo stawa? Njesu tu zadžěwki, kotrež dyrbymy wotstronić?

Biskop dr. Jan Hempel před synodu

Husto su so biskopa prašeli: Kak pónđže dale z našej cyrkwy? Z tym drje bě mēnjene: Kak dyrbi křesćanska wosada w přichodže žiwa byc? Što ma činić? Kak ma řećeć?

Tajke prašenje wuchadža z přemēnjenjow w našim času, štož nastupa našu křesćansku wěru a cyrkej w zjawnym žiwjenju.

Naša ličba so pomjeńšuje. My stupamy w towaršnostnym žiwjenju do zady.

To je za nas, kotriž smy ze zańdženych časow to hinak zwućeni, bolostne. Tuž so wjele křesćanow stara wo přichod křesćanstwa. „Što da nětk budže?“

My njejsmy profeca. Cyrkwinske stawizny pak nas wuća, zo so přeco zaso stawa njewočakowane, njena-džite. Znamjo Jonasa plaći hač do džensnišeho: Bože slovo — předowanje — wobroćenje — nowe žiwjenje. Kak móže so to stać w našim času? Što móže naša pomjeńšena cyrkej k tomu činić? Přichod našeje cyrkwy njeleži zawěsće w tym, zo so wona přez pomjeńšenje wustrowi. Runje tak dziwne by mēnjenje bylo, zo cyrkej po něčim wotemrěje. Wěrno pak je, zo so cyrkwi z pomjeńšenjom wotewrja nowa možnota, kotruž drje móžemy skomdžić, kotruž njejsmy sej sami prihotowali.

Dokelž so naša ličba pomjeńšuje, móžemy so na najwažniše dypki koncentrować. My mamy příklady, zo móža małe cyrkwy zohnowanje přinjesć: Ochranowska Jednota (Herrnhuter Brüdergemeine), francoscy Hugenoc, Čěscy Bratřa. Wšitko budže w tym zaležeć, hač swoju nowu možnotu spoznajemy a wužiwany abo hač jenož wo to žaruje-my, štož je něhdy bylo.

Ale na čo so koncentrować?

Na Bibliju!

Žiwjenje a džělo pomjeńšeneje wosady budže so w přichodže zložowac na Bibliju. To njech spodžiwnje klinči, hdyž wšak wěmy, kelko pro-

blemow nam čitanje w swjatym pís-
mje napoloža. Bóh drje chce žiwje-
nje našeje cyrkwy přeměnić, ale nic
skónčić. Takle my wěrimy po slubje-
njach Božeho słowa, a dokelž je nam
wot Boha wjele duchownych darow
přepodate. Pomjenšena cyrkej budže
dyrbjeć a móc wšelke kulturne a so-
cialne nadawki druhim přewostajić.
Nam pak wzostanje Biblija, ko-
truž nam njebudže nihtón chcyc a
móc wotewzać.

My budžemy tak sylni, kaž budže
Biblija zaklad našeho žiwjenja.
W skupinach budžemy so wokoło
njeje zhromadžować. Wězo dyrbi
kóždy sam we swojej duši Bože slo-
wo sej rozpominać, ale hdyž so zhro-
madnje na puć podamy, je nam lóšo,
a štyri woči widža wjace hač dvě.

To je tón přeni pokiw; wšo, štož
nas wjedže k Bibliji, budže za
našu cyrkej wažne.

Tak změja naše njedzelske kemše
tež w přichodže swoju wažnosť. Wo-
sada budže tež w přichodže trjebać
tele zeńdženja zhromadneho poslu-
chanja na Bože slowo a zhromadneje
modlitwy. W kotrym času a na kajke
wašnje budu so Bože služby w při-
chodže swjećić, to je druge prašenje.

Cyrkej budže w přichodže přeco
bóle trjebać sobudžěto svojich laj-
kow. Fararjo a cyrkwinscy zastoj-
nicy steja zboka zjawneho žiwjenja
a dawno wšitkich wjace njedosćah-
nu. Lajcy pak maja wšědnje kon-
taky ze zjawnosť. Woni maja chce-
džo nochcedžo skladnosť na swojim
městnje so jako křesćenjo wopoka-
zać. To budže za nich hustosć čěz-
ko. Fararjo budu jim při tym pom-
hać dyrbjeć, kaž budu fararjo wot
lajkow sej dyrbjeć dać pomhać. Tuž
trjebamy dobre partnerstwo w cyrk-
wi.

Wšo potajkim, štož pomha lajkam
jich duchowne nadawki w swojej
swětnej wokolinje spjelnić, budže
wažne za cyrkej.

Cyrkej njebudže w přichodže tak
někotry krasny Boži dom wjace za
swoje potreby sej wobchować móc.
My budžemy w přichodže so bóle
dyrbjeć a móc na swoje domy zlo-
žować, zo so schadžujemy po domach
tu a tam. Tak dóstanje swójb a
mjez nami znowa swoju hódnotu.
Wšo, štož pomha swójbje we wěrje
skrućić, budže wažne za našu cyrkej.

My so nadžijamy, zo budže nam
tež w přichodže naše znutřkowne
misionstwo zdžeržane, ale wažna bu-
dže ta mała diakonija, ta
mała, ponižna pomoc našich
křesćanow.

Naša cyrkej so w přichodže wěsće
wo wjele přeměni, ale wona tu wo-
stanje. Wjele budže na tym zaležec,
zo so jenož njerudžimy wo to, štož
je bylo, ale zo wužiwamy tež nowe
móžnoty. Hač to wšo dokonjamy?
Snano naša generacija nima ničo
dale činić, hač to stare pušćić a w
prawym směrje so k nowemu brjo-
hej podać.

Z dalokeho swěta

Amerika. Pastor Ralph Abernathy
je připowědžil, zo wróčo stupi wot
wjednistwa hibanja wo byrgarske
prawa w USA. Wón bě naslednik pa-
stora dr. Martina Luthera Kinga,

kotrehož zamordowachu w aprylu
1968. Abernathy mjenowaše jako
přičinu svojeho wróčostupa njedo-
statk na pjenjzech a na pomocni-
kach. Jednota (Warsawa) 10/73

Wukrajne časopisy poda-
waja tam a sem rozprawy wo nas
Serbach. Tak piše kóždy lěto naša
přečelka a zastojnska sotra fararka
Drahomira Tenglerová (Soukupová)
w Českim Zápasu wo našim Cyrk-
winskim dnju na dobre a zajimawe
wašnje. Tuž smy my mjez wosad-
nymi Česko-słowakskeje husitiskeje
cyrkwy derje znači.

Dalšej českej časopisaj „Jednota
bratrská“ a „Jiskry“ (kotrež bohu-
žel njedostawamy) mataj přeco raz
informacije wo nas.

Tež zyma móže
nam rjanosće na-
kuzlać.

Pčołki w zymje

Jedneho dnja, jako běše wjele sně-
ha a nimo toho jara zyma, džěch z
jednym burom zady brožnje; chcy-
chmoj pčołki wopytać. Na dwaceći koł-
čow měješe wón tam. Kołče stejachu
w budce pod třěchu. Toła njeběše
po wšem zdaću wjace žiwjenja w
kołčach.

Bur přilehny swoje wucho k wu-
lětkej a klepny z porstom wo drje-
wjanu scěnu kołča. Nygaše spoko-
jom. Tež ja raz klepných a zasly-
šach krótkie zunzolenje. Njebě dwěla,
pčołki běchu wotmołwili, nic hněw-
nje a z rozhorjenosću. Potajkim běše
w kołčach wšitko w porjadku, hewak
wšak bychy so pčołki na druge waš-
nje přizjewili.

Pčołki njeběchu hlódné ani lačne.
Njetrjebach wšak so džiwać, přetož
tamny bur běše dobry pčołar a sta-
raše so wo swoje pčołnisćo, kaž bě-
chu to hižom jeho prjedownicy činili.
Čehodla njetrjebach so džiwać? Nje-
bě tam na zahrodze na pječ stopnjow
zymy? Kak su móhli pčołki žiwe wo-
stać, mjeztym zo při tutej tempera-
turje wšitke jich sořički w lěsu a na
polu sprostnjene spachu: wobrubje-
ny kónk (wódný bruk) w haće runje
tak kaž citronač za skoru štomow,
kuntwory w pincach a kuklenki dru-
hich překasancow (insektow) hlubo-
ko pod mochom. Pčołka je tola pře-
kasanc a njemóže so ze swojej sams-
nej kreju wohrěwać, kaž to čłowjek
zamóže. A bychmy-li jeničku pčołku
při temperaturje sydom stopnjow čo-
płoty wusadžili, by wona bjeze wšeho
sprostnyła.

Naš luby bratr a přečel farar dr.
theol. Emil Jelinek je wozjewił w
„Zwiastunje“ (15. 5. 1973), w časo-
pisu ew.-luth. cyrkwy w Pólskej,
dlěši nastawk wo Serbach pod titu-
lom „Za Wódrú a Nysu“.

Samo ewangelscy Polacy w Jen-
dzelskej móžachu w swojim časopisu
„Poseł ewangelicki“, kotryž měsac-
nje wuchadža w Londonje, w měr-
cowskim čisle dokladny historiski
nastawk w Serbach čitać. Autor tu-
teje dobreje informacije bě farar
K. Świtalski.

Šwedska. Komisija je so postajiła,
kotraž ma přihotować nowy přełožk
Biblije do šwedskeje rěče. Mjez 14
sobustawami komisije staj 2 katoli-
kaj. Posledni přełožk Biblije je z
lěta 1917. Jednota (Warsawa) 10/73

Pčołki w kołčach pak mějachy na
dwaceći stopnjow čoploty a běchu
tak derje schowane. Tež w Kanadze
a Sibirskej, hdžež je zawěsće jara zy-
ma, maja pčołki; čím zymnišo je
wonka, čím wyše stupa temperatura
w kołčach. Jara zředka pada tempe-
ratura pod pjatnaće stopnjow. Hdyž
wonka třěcić stopnjow zymy nimale
wšitke zwěrinske žiwjenje zniči, ma-
ja pčołki w kołčach třěcić stopnjow
čoploty. Mjeztym zo je jednotliwa
pčołka hižom při čoplóce sydom stop-
njow zhubjena, zbudži zhromadnosť
tutych zymnokrejajkow hač na šesć-
dzesat stopnjow čoplótnjeje energie!
Njesměmy zabyc: Jednotliwa pčołka
je hlupa, hlupa je tež matka, pčołki
njewobsedža ani termometer ani cen-
tralne tepjenje, wone nimaja tež ge-
nialnu hlówu w swojim roju, kotraž
by jich před zymu warnowala. Jedna
sama by zmjerznyła, wšitke hroma-
dže pak dokonjeja hoberske džěto.
Štó měri w kołču zymu? Štó jim
kaza, kelko mjedu maja žrać, zo by-
chu so před zymu škitali? Štó prika-
zuje napjelnjenje mjedu w plastach?
Štó dawa tym pčołkam, kotrež na
wonkownej kromje sedža, čoplótu?
Nichtó njeje hač dotal nihdže někaj-
ke centralne městno mjez pčołkami
namakał, jenož zo pčołki nastajnosći
so wotměnjeja: te pčołki, kotrež na
wonkownej kromje sydaja, su po wě-
stym času zaso srjedža. To traje pře-
co třiadvaceći hodžin. Tak ma potaj-
kim pčołny džej jenož třiadvaceći
hodžin.

Haj, tež pčołki su jedna z njeličom-
nych krasnosćow přirody, kotraž
chwali stworičela!

Dziwna murja

W jednej wsi bu w zymskim času njeprěcel přizjewjeny. Wón běše wšudže surowje zachadzał a so nětke z wulkimi črjódami bližeše. To drje běše za čas tricecílětneje wójny, jako ludžo wjace hač hołe žiwjenje a průdne chěžki njewobsedžachu. Tohodla sej tež njewědžachu žaneje rady, skiwlachu a plakachu a mjenjaču, zo su wšitcy zhubjeni.

Runje w přenjeje chěžce bydleše stara wovka ze swojim wnučkom; wona džeše, jako zhoni zrudnu powěsć wo njeprěcelu: „W Božim mjenje, chcu so modlić!“, wza swoje spěwarske a so modleše. W jednym kěr-lušu stjeachu słowa:

Nas z murju wobdawaj,
njeprěcelej wobaraj.

„Ach, wowka“, rjekny wnuček, „to by derje było, hdy by nas Bóh Knjez z murju wobdawał. My bychmy to předewšěm trjebali, ale to wšak nje-je možno!“

„Aj, tola“, rjekny staruška, „Bóh to zamóže, wón wšitko zamóže!“ Wonka započła so čicho, ale njeprěstajajcy sněhować; wětr ze sewjara wěješe, a skónčnje přibližachu so njeprěceljo. Bórže bě jich harowanje po cyłej wsi slyšeć; klepachu do woknow, zelachu a woľachu wo pomoc. Cyľu hodžinu běše slyšeć, zo přeco nowe črjody do wsi přijěchachu. Před chěžku wovki pak wosta wšitko čicho. Njeprěceljo drje harujo nimo jěchachu, ale žadyn so chěžki ani njeđótkny. Staruška so skónčnje lehny.

Rano, jako běchu njeprěceljo dale jěchali, wočini wnuček pomalu durje, a hlada won, hlada a šuruje sej woči, přetož njemóže drohu wuhladać. Ničo druhe hač jenož hora sněha tam ležeše. Wětr bě ju w nocy nawěť. To běše murja, z kotrejž bě Knjez chěžku wobdaľ. Kamjenje za murje běše z njebjaj padać daľ, a wětr bě ju natwaril, čicho a chěťre, do poľnocy — hewak by přepozdže było — a njeprěcel bě dale čahnyľ.

Z wosadow

Kaditz pola Drježdźan. Tuta wosada spomina lětsa na 700 lět swójeho wobstaća. Dokelž bě wjes Kaditz před 700 lětami, jako so tam cyrkwinske srjedžišćo založili, cyle wěće hišće serbska, chcychu Kaditčenjo na daloku zańdženosć nawjazać z tym, zo Serbskeho superintendanta prošachu, zo by jim něšto prajil wo Serbow zańdženosći a přitomnosći. Z wulkim zajimom a wotewrjenej wutrobu posľuchachu njeđzělu, 11. 11. 1973 na jeho přednosk ze swěťłowobrazami.

Z Bukec. Złoty kwas swjećeštaj knjez Maks Gustav Haase a jeho mandželska Helena Elza rodž. Urbaney z Pomorc. Wonaj staj swěrnaj křesćanaj a kemšerjej. Bratr Haasa je horľiwjy Serb. Jimaj přejemy Bože žohnowanje, Boži měr a Božu hnadu za wječor žiwjenja. Njech wonaj móžetaj hišće dolho wopytać naše Bože služby a bibliske hodžiny, tež dale služić jako wosadnaj pomocnikaj!

Slepo. Wutoru, 2. oktobra 1973, pochowachmy w Trjebinje našeho lubeho a swěrneho Serba a křesćana, wojnarskeho mištra Jurija Zeisiga z Trjebina. Cyle nahle bě jeho Bóh Knjez pjatk (28. 9.) wotwoľał w jeho 65. žiwjenskim léće. Wosadny farar Mildner bě swoje čelne předowanje zložil na słowo swj. pisma:

Ow, ty dobry a swěrnjy wotročko, ty sy nad maľym swěrnjy byl, ja ée nad wjele postaju.

Zastup do wjesela swojeho knjeza.

Předar z džakom wuzběhowaše swěru zemrěteho, kotryž bě 24 lět sľušal do cyrkwineje rady.

Farar Richard Šolta-Wojerowski so ze zemrětym rozžohnowa ze serbskim bibliskim hronom:

Poruč Knjezej swoje puće
a měj nadžiju do njeho.

Wón budže wšitko derje činić.

Naš luby bratr Jurij Zeisig je wjele mjez nami byl na našich serbskich cyrkwinskih swjedženjach. Hdyž so w Husce na Serbskim cyrkwinski dnju z nim wjesele witachmy, njewědžachmy, zo je to posledni raz na tutej zemi.

Njech wotpočuje w měrje naš luby serbski bratr,
a wěčne swěťlo swěć jemu.

Ow, kajke wjesele!

Rumpodich je mi pupku přinjesľ.

Bukecy. W oktoberskim čisle našeho časopisa smy spominali, zo je w léće 1935 blidarski mišter Pawoł Lubjenski z Bukec rozprawu wo tehdomnišich serbskich wobstejnosćach našeje wosady do kule na wjeršku cyrkwineje wěže daľ, kotruž smy lětsa při woteurjenju namakali. Džensa chcu někotre sady tamneho spisa wozjewić: „Tuchwilne položenje Serbstwa w našej wosadze je wo wjele lěpše hač hdže w žanej druhej ewangelskej wosadze. Zo je so raz wosady hač dotaj tajki wobchowal, je sobu zasľužba wutrajneho džěľa serbskeho towarstwa a zo naši serbscy fararjo a wučerjo pilnje sobu džěľachu a zo so we wšitkich časach hibićiwj mužojo wšitkich worštow za swoj narod raznje zastajichu. Liču Serbow Bukečanskeje wosady na

štyri pjećiny, to je 80 procentow cyleho wobydlerstwa. Zbytně 20 procentow abo pjećina tež hišće z wulkeho džěľa serbski rozumi, dokelž su jenož poměćeni. Jich starši a džěđojo běchu hišće poľni Serbja. Jenož cyle maľy džěľ — snano 5 procentow — su Němcy. My mamy pak pola nas wulku narodnu liwkosć, ale namakamy tež sylne, razne a sebjewědome narodne přeswědćenje a swědomje, kotrež strážuje njebojaznje na Serbow prawa a Serbow zajimy zastupuje. Ale wuhlad do přichoda njeje ržožo-žty. Młodžinu móžemy jara čězce za swoje serbske ludstwo dobywać. Wšitka młodžina so do politiskich zwjazkow organizuje, so nam wotcuzbni a nima chwile a zajima za swoje serbske ludowe a narodne prašenja a potrjeby. Tež w cyrkwinski položenju Serbstwo njeđžiwajcy protesta towarstwom poslednje lěta škodowaše. My mějachmy prjedy kžđdu 4. njeđzělu němske kemše přenje, džensa kžđdu 3. njeđzělu. Serbja běchu we wšitkich časach jara pobožni a su tež džensa hišće rjap cyrkwinskeje wosady a swoje kemše a Bože słowo w maćerni řeči lubuja. W šuli pak je při njedosahacej ličbje serbskich wučerjow přeněmčowanje dale postupowaľo. Poměr přecelstwa mjez serbskimi a němskimi wosadnymi je jara dobry. Wulke šćuwanja njeswědomitych a njewědomych spisowaćelow a šmórakow we wšelakich němskich nowinach su přestale. Lětsa 1935 zemrě nahle naš byuši předsyda Jan Křižan. Serbjo jeho přewodžachu a ze spěwanjom česćachu. Naš Handrij Króna, zasľužbny stary wjednik Bukečanskich Serbow, swjećeše swoje wosomdžesaćiny. Tež jeho ze spěwom česćachmy. — Bóh wšehomóćny chcyľ nam spožić złoty měr a chcyľ nam džđeržec naše swójby serbske, našu Bukečansku wosadu škitac a nam zachowac naše cyle drohe Serbstwo a nam jónu dać wuhladać swoju krasnosć po swojej wulkej smilnosći.“ To pisaše Lubjenski w léće 1935. 1970, 35 lět pozdžišo, je sam šol na Božu prawdu. Njech wón nětko wuhlada Božu krasnosć! Wón je w poslednich lětach swojeho žiwjenja woboje zjednočil: žiwu křesćansku wěru a horcu lubosć k swójemu serbskemu narodej. — Tež lětsa je Domowinska skupina rozprawu spisała za kulu wo něćičich serbskich wobstejnosćach. Wězo su te hi-naše hač před 38 lětami. Ale tež w njej so serbske kemše jako wažny faktor w narodnym žiwjenju džensa mjenuja. La.

Přispomnjenje redakcije

Wobrazaj na 2. a 3. stronje sľušatej k nastawkej „W kraju wulkich jězow a gotiskich cyrkwjow“, z kotrymž chcemy w přichodnym čisle započec.

Tuto čislo plaći 0,50 hr

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. — Wuchadźa jónkróc za měsac z licencu č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Hłowny zamožwity redaktor: superintendent Gerhard Wirth - Njeswačidski. — Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin. — Čisće: Nowa Doba, čisćer-nja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-2109)